

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

**Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
кафедра богослов'я та релігієзнавства**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова доктор
фізико-математичних наук, професор

Григорій Торбін

**ПРОГРАМА
вступного фахового випробування
з Релігієзнавства**

при вступі на Освітньо-наукову програму 031 Релігієзнавство для здобуття доктора
філософії на базі здобутого ступеня магістра/освітньо-кваліфікаційного рівня
спеціаліста

**ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ) РІВЕНЬ ВИЩОЇ
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 03 «ГУМАНІТАРНІ НАУКИ»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 031 «РЕЛІГІЄЗНАВСТВО»**

Київ – 2024

Розробники програми:

Бондаренко В. Д. - доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства;

Чорноморець Ю.П. - доктор філософських наук, професор, професор кафедри богослов'я та релігієзнавства;

Остапчук Г.О. - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства.

Целковський Г.А. - кандидат філософських наук, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства.

Програма вступного іспиту до аспірантури для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (докторів філософії (PhD)): галузь знань: 03 Гуманітарні науки; спеціальність: 031 Релігієзнавство; / Бондаренко В.Д., Чорноморець Ю.П., Остапчук Г.О., Целковський Г.А. УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 15 с.

Обговорено і затверджено на засіданні кафедри богослов'я та релігієзнавства, протокол №12 від "26" червня 2024 р.

Завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства

Віктор БОНДАРЕНКО

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

В програмі визначені основні питання теорії, методології та методики загального курсу релігієзнавство як науки і навчальної дисципліни, який спрямований на розширення та поглиблення знань студентів щодо основних положень теорії вивчення релігій, специфіки релігієзнавчих досліджень, та ключових релігійних традицій світу. З цією метою акцентується увага на основних питаннях, що входять до екзаменаційних білетів з релігієзнавства у контексті філософського та релігієзнавчого знання, а також на розроблених критеріях оцінки знань студентів, виявлених під час екзамену. Таким чином, в програмі представлений широкий обсяг матеріалу як в філософському, історичному й культурологічному плані, так і розглядаються особливості релігієзнавчого підходу в дослідженні релігійних явищ; його відмінність від богословського вивчення релігій; структурний поділ релігієзнавства; загальна характеристика його дисциплінарних утворень.

У абітурієнтів мають бути сформовані наступні практичні навички:

- вони повинні оволодіти сучасною філософською і релігієзнавчою термінологією, категоріально-понятійним апаратом;
- опанувати методику прочитання та аналізу спеціальної релігієзнавчої, релігійної та богословської літератури, священних текстів;
- засвоїти вміння вести міжрелігійний діалог в цілому;
- опанувати навички релігійної культури та спілкування, принципів позаконфесійності та толерантності в процесі професійної діяльності.

При цьому абітурієнти мають знати наступне:

- об'єкт, предмет, методи та наукові завдання релігієзнавства;
- основні положення теорії релігії
- особливості сприйняття та розуміння найбільш репрезентативних релігійних традицій, акцентуючи при цьому на виявленні їх віроповчального, культового та інституціонального компонентів;
- основні історичні етапи та теоретичні рівні розвитку релігієзнавства;
- сучасні тенденції у розвитку світової релігієзнавчої думки;
- основні релігієзнавчі концепції і теорії.

На основі цих знань у абітурієнтів повинні бути сформовані наступні вміння:

- виокремлювати особливості та характерні риси релігієзнавства як науки і навчальної дисципліни;
- дефініювати основні поняття та підходи вивчення релігій;
- осмислювати та розрізняти релігієзнавчу проблематику основних етапів розвитку релігієзнавчої думки;
- аналізувати різні релігійні системи;
- характеризувати першоджерела та провідні праці в тематиці релігієзнавства;
- опанувати знання про основні релігієзнавчі концепції і теорії, проводити між ними розрізнення і зв'язки.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ

<i>За шкало ю універс итету</i>	<i>Визначення</i>	<i>Характеристика відповідей вступника на питання теоретичного змісту</i>
0-59 бали	<i>Низький (незадовільно)</i>	Вступники, які виявили прогалини в знаннях основного програмного матеріалу, припустилися принципових помилок у виконанні завдань, передбачених програмою. Як правило, оцінка “незадовільно” виставляється слухачам, які не здатні продовжувати навчання або розпочати професійну діяльність по закінченні навчання без додаткових занять за відповідною програмою.
60-69 балів	<i>Задовільний</i>	Вступники, які виявили знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і професійної роботи, здатні виконувати завдання навчальної програми і знайомі з основною літературою, що рекомендована програмою. Як правило, оцінка “задовільно” виставляється вступникам, які допустили незначні огріхи у відповідях при складанні іспиту чи при виконанні екзаменаційних завдань, але мають необхідні знання і спроможні з допомогою викладача виправити допущені помилки. Оцінка «задовільно» виставляється вступникам, які за умов ознайомлення із загальними положеннями дисципліни допускають логічні помилки у висвітленні її проблемних аспектів, але при цьому виявляють здатність виправляти допущені помилки за допомогою викладача.
70-89 балів	<i>Достатній</i>	Вступники виявляють повне знання програмного матеріалу, успішно виконують завдання навчальної програми, засвоїли зміст основної рекомендованої літератури. Вступники здатні вільно оперувати основними та сучасними поняттями та категоріями, здійснювати порівняльну характеристику основних концепцій та методологічних напрямів, але при цьому відчувають труднощі в творчому переосмисленні засвоєних знань, синтезуванні повних самостійних висновків та узагальнень.
90-100 балів	<i>Високий (відмінно)</i>	Вступником продемонстровано повний, розгорнутий, вичерпний викладу змісту питання білету; показано творчі здібності у процесі викладу проблеми; проаналізовано увесь необхідний для викладу проблеми перелік категорій; засвідчено вміння користуватися методами богословського та філософського дослідження; розуміння наявний у сучасному релігійному бутті кола проблем та окреслено шляхи їхнього вирішення.

Тривалість підготовки до усної відповіді на фаховому випробуванні може становити 30-40 хвилин.

Максимальна кількість набраних балів при фаховому випробуванні та правильних відповідях на всі завдання - 100.

Студентам забороняється заходити до аудиторії, в якій проводиться екзамен, після 30 хвилин з початку його проведення. Студентам не дозволяється залишати екзаменаційну аудиторію протягом перших 30 хвилин іспиту, за винятком, якщо вони завершили всі передбачені іспитом процедури і на цій підставі отримали дозвіл екзаменатора.

Студентам забороняється брати до екзаменаційної аудиторії будь-які книжки, зошити, папери, а також портфелі, сумки, інші речі, в яких ці книжки або папери можуть знаходитися.

Будь-який студент, який здійснив:

а) спробу занести ці речі до екзаменаційної кімнати або ж скористатися цими матеріалами під час іспиту

б) спробу отримати безпосередньо чи опосередковано допомогу іншого слухача, або допомогти іншому студенту буде позбавлений права складати іспит. На вимогу екзаменатора студент повинен терміново залишити екзаменаційну аудиторію.

Під час проведення іспиту студентам забороняється спілкуватися одним з одним. Всі питання з'ясовуються через екзаменатора.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СПІВБЕСІДИ

Фахова комісія аналізує результати співбесіди методом експертної оцінки й колегіально приймає рішення: про «рекомендовано до зарахування» або «не рекомендовано до зарахування».

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

4.1. Теоретичні проблеми релігієзнавства і його дисциплін.

Релігієзнавство як автономна дисципліна гуманітарного знання: передумови появи та особливості становлення. Академічна та конфесійна форми функціонування Релігієзнавства: їх порівняльна характеристика. Структурно-дисциплінарний поділ Релігієзнавства. Загальна характеристика дисциплінарних утворень Релігієзнавства. Проблема сутності релігії та її визначальних рис. Соціокультурні передумови появи релігійних вірувань та уявлень. Теорії походження релігії. Структурні елементи релігії (релігійний комплекс). Розкриття їх змісту. Функціональний аналіз релігії. Проблема релігійності. Соціологічний аналіз релігійності. Класифікація релігій. Огляд різноманітних типологій релігій. Релігія і культура. Місце релігії в духовній культурі людства. Проблемне поле релігійної культурології: релігія і культура. Релігія і наука: від конфронтації до компромісу. Релігія і мистецтво: їх взаємовпливи. Релігійне мистецтво і мистецтво на релігійну тематику. Характерні риси та історичні форми містичних традицій. Вчення про Бога: теїзм, деїзм, пантеїзм. Аналіз доказів буття Бога. Проблеми християнської антропології. Вільнодумство як форма осмислення релігії. Особливості розвитку православної філософії і богослов'я в XIX-XX столітті. Філософія в духовних академіях. Сучасна католицька філософія і теологія. Сучасна протестантська філософія і теологія. Форми взаємовпливів релігії і суспільства. Процеси сакралізації і секуляризації. Етноконфесійна ситуація в сучасній Україні: стан та динаміка розвитку. Причини та наслідки міжцерковного протистояння в 90-х роках XX століття на Україні. Релігійні організації в Україні на початку XXI століття. Проблеми державно-церковних відносин.

4.2. Питання з історії релігій.

Характерні риси та форми архаїчних вірувань та уявлень. Давньослов'янське язичництво: характерні риси та особливості еволюції. Релігійні традиції давньої Індії: ведична, брахманізм, джайнізм. Особливості віровчення і культу індуїзму. Напрямки та секти в індуїзмі. Конфуціанство: основні положення віровчення і культу. Даосизм філософський і даосизм релігійний. Тлумачення принципу «дао». Буддизм в релігійній історії людства. Особливості ранньобудійського вчення про божество, світ та людину. Концепція подолання страждання. Основні напрямки та школи в ранньому буддизмі. Різновиди махаяністського буддизму, їх характеристика. Віроповчальні положення іудаїзму. Особливості іудейського культу. Історичні форми становлення іудаїзму. Характеристика напрямків сучасного іудаїзму. Ідейні передумови появи християнства. Становлення християнської доктрини і церкви. Єресі і розколи в історії християнства IV-XI століть. Утвердження християнства в Київській Русі. Особливості православного віровчення і культу. Вселенське православ'я. Автокефальні та автономні церкви в структурі вселенського православ'я. Українське православ'я: його витоки та особливості історичного розвитку. Особливості віровчення і культу католицизму. Організаційна структура римо-католицької церкви. Оцінка понтифікату папи Іоанна Павла II. Греко-католицизм на українських землях: історія та сучасність. Причини та наслідки

Берестейської унії 1596 року. Історичні передумови появи протестантизму. Реформація: особливості її розгортання та наслідки. Основні віроповчальні принципи протестантизму. Напрямки реформаційного протестантизму: лютеранство, кальвінізм, англіканство, квакерство. Пізній протестантизм: баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво. Неохристиянські рухи та секти: їх загальна характеристика. Неорієнталістські релігії та рухи. Особливості віровчення і культу кришнаїзму. Віроповчальні положення ісламу. П'ять стовпів віри, обряди та мусульманські свята. Основні напрямки і секти в ісламі.

4.3. Першоджерела та священні тексти.

Характеристика «Велесової книги». Священні книги китайських традиційних релігій. Їх характеристика. Буддійські священні книги. Палійський канон. Місце книги «Питання Мілінди (Міліндапаньха)» в історії буддійської думки. Іудейські священні книги: Танах, Талмуд. Християнські першоджерела: канонічні книги та апокрифи. Загальна характеристика Нового Завіту. Євангельські свідчення про життєдіяльність і пророчу місію Ісуса Христа. Моральні принципи Декалогу і Нагорної проповіді Ісуса Христа. Мусульманські першоджерела: Коран, Сунна. Платон «Євтифрон». Цицерон «Про природу богів». Ав. Августин «Про істинну релігію». Основні ідеї праці Томи Аквінського «Сума теології». М. Кузанський «Про мир віри». Д. Юм «Історія природної релігії». Філософсько-релігієзнавчі ідеї Ім. Канта. Філософія релігії Г. Гегеля. М. Мюллер «Вступ до науки про релігію». К. Тіле «Основні принципи науки про релігію». Н. Сьодерблом. «Становлення вери в Бога». Дж. Фрезера «Золота гілка». У. Джеймса «Різноманіття релігійного досвіду». М. Вебер «Протестантська етика і дух капіталізму». Е. Дюркгайм «Елементарні форми релігійного життя». В. Робертсон Сміт. «Лекції про релігії семітів». З. Фрейд «Людина Моисей». Е. Фромм «Забута мова». Б. Малиновський «Магія, наука та релігія». М. Еліаде «Мефістофель та андрогін». О. Потебня «Думка й мова». М. Грушевський «З історії релігійної думки на Україні». М. Коцюбинський «Під мінаретами». І. Франко «Страшний суд», «Моїсей». Б. Лобовик «Причини виникнення релігійних вірувань», «Релігійна свідомість та її особливості». Ю. Левада «Соціальна природа релігії». Е. Ленг «Становлення релігії». Р. Отто «Священне». М. Боголюбов «Філософія релігії». Р. Старк «Секуляризація – спочивай з миром». Ч. Тейлор «Секулярний вік». Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ (СПІВБЕСІДИ)

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Спеціальність 031 Релігієзнавство
Екзамен зі спеціальності «Релігієзнавство»

Екзаменаційний білет № 13

1. Релігія і наука: від конфронтації до компромісу.
2. Утвердження християнства в Київській Русі.
3. М. Еліаде «Мефістофель та андрогін».

Затверджено на засіданні кафедри богослов'я та релігієзнавства
Протокол № ___ від «___» _____ 2024р.

Проректор з наукової роботи
Гарант освітньо-наукової
програми 031 Релігієзнавство
Завідувач відділу
аспірантури та докторантури

Григорій ТОРБІН
Віктор БОНДАРЕНКО
Ксенія БОДНАР

6. ПЕРШОДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Corrywright D. Get Set for Religious Studies. / D. Corrywright, P. Morgan Edinburgh University Press, 2006. 202 p.
2. Encyclopedia of religion / Lindsay Jones, editor-in-chief. – 2nd ed. – Tomson Gale, 2005. – 10017 p.
3. Grim B. Religious Persecution in Cross-National Context: Clashing Civilization or Regulated Religious Economies? / B. Grim, R. Fink // American Sociological Review. – 2007. – Vol. 72. – P. 633-658.
4. Hamilton M. The Sociology of Religion. Theoretical and Comparative Perspectives. / M. Hamilton– London and New Yourk: Routledge, 2006. – 238 p.
5. Religious studies: a global view / ed. Gregory D. Alles. – London & New York: Routledge, 2008. – 353 p.
6. Rodrigues H. Introduction to the Study of Religion. / H. Rodrigues, J.S. Harding. Taylor & Francis, 2008. 178 p.
7. Академічне релігієзнавство. Підручник. – К., 2000.
8. Американская социология. Перспективы, проблемы, методы. / Сокращенный пер. с англ. В.В. Воронина, Е.В. Зеньковского; ред. и вступит. ст. Г.В. Осипова - М.: ПРОГРЕСС, 1972. – с. 265-282.
9. Андрусин Б.І., Бондаренко В.Д. Державно-церковні відносини: історія, сучасний стан та перспективи розвитку: навчальний посібник для студентів

- вищих навчальних закладів. – К.: Вид.- во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011 – 387 с.
10. Артюнов С.А., Светлов Г.Е. Старые и новые боги Японии. – М., 1968.
  11. Баттіста М. Філософія релігії і теодицея / Баттіста Мондін. – К., 2010. – 208 с.
  12. Беляев Л.А., Мерперт Н.Я. От библейских ценностей к христианским. – К., 2007. – 392 с.
  13. Біблія. Книги священного писання Старого та Нового завіту/ Видання Київської патріархії УПЦ КП — 2009 р.
  14. Библия как история / В. Келлер ; пер.с англ. А. Блейз. — М. : Крон-Пресс, 1998. — 480 с.: ил. — (Экспресс). — ISBN 5-232-00666-5Бонхёффер, Д. Следуя Христу. – М: Бук Чембэр Интернэшнл, 1992. - 260 с
  15. Браун Р. 101 вопрос и ответ о Библии [Пер. з англ. Н. Безбородової, Е. Когена] / Рэймонд Браун. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. — 264 с.
  16. Буддизм: энциклопедия. – М., Эксмо; СПб., Мидгард, 2008.
  17. Ванье Ж., Хауэрвас С. Жить мирно среди насилия [Пер. з англ. А. Черняка] / Жан Ванье, Стэнли Хауэрвас. – К.-М.: ДУХ і ЛІТЕРА, МХК «ОСАННА», 2015. – 136 с.
  18. Васильев Л.В. История религии Востока: Учебн. пособие для вузов. – М., 2001.
  19. Васильев Л.С. Культы, религии, традиции в Китае. - М., 1970.
  20. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. – К., 1999.
  21. Вопросы Милинды (Милиндапаньха). Перевод с пали, предисловие, исследование и комментарий А.В.Парибка / Памятники письменности Востока, БХХХУШ - М.: «Наука» Главная редакция восточной литературы, 1989. // <http://lirs.ru/do/Milindapanha-Paribok.pdf> - с.63-375
  22. Дж.Фрезер «Золотая ветвь» // Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология.- Москва: Канон+, 1998.- С.82-99.
  23. Джеймс У. «Многообразие религиозного опыта» // Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология.- Москва: Канон+, 1998.- С.82-99.
  24. Дюркгайм Еміль. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. — Київ: Юніверс, 2002. — 423 с.
  25. Еліаде М. Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання (пер. Г. Кьорян, В. Сахна). — К.: Основи, 2001. — с. 6-34.
  26. Енцикліка Fides et Ratio Святішого Отця Івана Павла II до єпископів Католицької Церкви про співвідношення віри й розуму. - Київ-Львів, 2000.
  27. Головащенко С.І. Історія християнства: курс лекцій / Сергій Іванович Головащенко. – Київ : Либідь, 1999. – 352 с.
  28. Журне Ш. Християнские требования в политике [Пер. з фр.] / Шарль Журне. – К.: Дух і літера, 1998. – 465 с.
  29. Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації”. К., 1991.
  30. История религии: В 2-х тт.: Учебник / Под общ. ред. И.Н.Яблокова. – М., 2002. – Т.1.

31. Історія релігії в Україні : у 10 т. / за ред. А. Колодного ; редкол.: Колодний А. (голова) та ін. – К. : [б. в.], 2010.
32. Казанова Х. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби [Пер. з англ. Олексія Панича] / Хосе Казанова. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2017. – 264 с.
33. Кант И. Моральные принципы религии // Религия и общество: Хрестоматия по социологии религии. – М.: Аспект-Пресс, 1996. - С.49-62.
34. Кислюк К.В., Кучер О.М. Релігієзнавство: Навчальний посібник для студентів вузів. – К., Кондор, 2004
35. Классики мирового религиоведения. Антология. Т.1 / пер. с англ., нем., фр. Сост. и общ. ред. А.Н. Красникова. — М.: Канон+, 1996. (История философии в памятниках) – 496 с.
36. Климович Л.И. Книга о Коране, его происхождении и мифологии. - 2-е изд., доп. - М., 1988.
37. Компендіум соціальної доктрини церкви. – К.: Кайрос, 2008. — 552 с.
38. Конституція України. К., 1997. Ст. 34, 35.
39. Кох К. Християни в Європі. Нові шляхи передання віри. Пер. з нім. / Курт Кох. – К.: Дух і Літера, 2013. – 216 с
40. Красников А.Н. Методологические проблемы религиоведения. Учебное пособие // Александр Николаевич Красников. — М.: Академический Проект, 2007 — 239 с.
41. Красников А.Н. Методология классического религиоведения. Благовещенск: библиотека журнала «Религиоведение», 2004 – с. 61-84.
- 42.
43. Лао Цзы. Даодэцзин. – М., 1990.
44. Лубський В., Козленко В. та ін. Історія релігій: Навч. посібник. – К., 2002.
45. Лубський В.І., Козленко В.М., Горбаченко Т.Г. Історія світової релігієзнавчої думки: Хрестоматія. – К., 1999.
46. Любак А. Роздуми про Церкву / Анрі де Любак. – К.: Дух і літера, 2010. – 500 с
47. .
48. Малиновський Б. «Магія, наука і релігія» // Мистика. Релігія. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология.- Москва: Канон+, 1998.- С.358-379.
49. Мануссакіс Д. П. Бог после метафізики. Богословская эстетика [Пер. з англ. Д. Морозової] / Джон Пантелеймон Мануссакіс. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2014. – 416 с.
50. Маринович М. Українська ідея і християнство, або Коли гарцюють кольорові коні апокаліпсису / Мирослав Маринович. – К.: Дух і літера, 2003. – 544 с.
51. Мэри Бойс. Зороастрийцы: Верования и обычаи. - СПб, 2003. - Глава II. Зороастр и его учение.
52. Мюллер М. «Введение в науку о религии» // Классики мирового религиоведения.–Москва: Канон, 1996.–С. 31-144.
53. Нетрадиційні релігійні та містичні культури України: Навчальний посібник / В.М.Петрик, С.В. Сьомін та ін. За заг. ред. В.В. Остроухова – К., 2003
54. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. – Минск, 1990.

55. Нові релігійні течії та рухи. – К., 1997.
56. Основы социальной концепции Украинской Православной Церкви. – К.: Информ.-изд. Центр УПЦ, 2002.
57. Отто Р. Священное. Об иррациональном в идее божественного и его соотношении с рациональным. / Пер. с нем. Яз. А.М. Руткевич - СПб.: АНО «Изд-во С.-Петербур. Ун-та», 2008 – с 2-112.
58. Панченко П. Релігійні конфесії в Україні.
59. Пилкингтон, см. Иудаизм. - М., 2000.
60. Пирог А. Психологический анализ христианских ценностей // Горизонты образования. - Севастополь, 2003. - №3. - С.84-88.
61. Пінкерс С. Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія. Пер. з фр. / Серве (Теодор) Пінкерс. – К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2013. – 606 с.
62. Прот. Огульчанський Б. Словник Нового Завіту (церковнослов'янсько-українські відповідники). / Протоієрей Богдан Огульчанський – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 224 с.
63. Религиозные традиции мира: В 2-х тт./ Пер. с англ. – М.: Крон-Пресс, 1996. – Т.2.
64. Религия в истории и культуре. – М., 1998. – Типитака. – С. 381-387.
65. Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии / Сост. В.И. Гараджа, Е.Д. Руткевич. - М.: Аспект-Пресс, 1996. - с. 166-190.
66. Релігієзнавство. Підручник. / За ред. проф. Заковича М.М. – К., 2000.
67. Релігієзнавчий словник. – К., 1996.
68. Релігія в духовному житті Українського народу. - К., 1993.
69. Саган О. Вселенське православ'я. – К.: Світ знань, 2004.
70. Санніков С.В. Огляд історії християнства: Навчальний посібник – К., Світ знань, 2007
71. Соціально зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви (1989-2008). – Львів: Видавництво УКУ, 2008. – 711 с.
72. Старк Р. Секуляризація – спочивай з миром / Родні Старк // Релігієзнавчі нариси. – 2010. – № 1. – С. 117-147.
73. Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша. Пер. з англ. / Чарльз Тейлор. – К.: Дух і Літера, 2013. – 664 с.
74. Токарев С.А. Ранние формы религии. - М., 1990.
75. Токарев С.А. Религия в истории народов мира. Изд. 3-е испр. и доп. - М, 1976.
76. Українська церква між Сходом і Заходом. - К., 1996
77. Фрезер Дж. Золотая ветвь. – М., 1983.
78. Фромм Э. Забытый язык //Фромм Э. Душа человека. – М., 1992.
79. Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство – К., Наукова думка, 2007
80. Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа. – Львів: Видавництво УКУ. 2004. – 440 с.
81. Черський Я. Вступ до книг Нового Завіту / Януш Черський. – Львів: Видавництво ЛБА, 1997. – 180 с.

82. Черський Я. Методологія досліджень Нового Завіту [пер. з пол. А. Шкраб'юка] / о. Януш (Йоанікій) Черський. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2017. – 208 с.
83. Чорноморець Ю. Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопігита до Геннадія Схоларія / Юрій Чорноморець. – К.: Дух і літера, 2010. – 568 с.
84. Эванс-Притчард Э. Теории примитивной религии / Э. Эванс-Притчард; Пер. с англ. А.А. Казанкова, А.А. Велика; Комментар. И послесловие А.А. Казанкова. — М.: ОГИ, 2004. — 142, [2] с. — (Нация и культура)
85. Элиаде М. Миф о вечном возвращении / Пер. с фр. Е. Морозовой, Е. Мурашкинцевой. — СПб.: Алетейя, 1998. Серия Миф, религия, культура. — с. 2-55.
86. Яроцький П.А. Релігієзнавство. – К.: Кондор, 2004

Додаткові джерела:

1. Конгар И. Девять веков спустя. Заметки о Восточной схизме / Пер. с фр. — Киев, «Дух і Літера», 2011. – 168 с.
2. Краткая история православной церкви в Западной Европе в XX веке [Сборник статей под ред. К. Шайо]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2015. – 256 с
3. Крисаченко В.С. Українознавство: хрестоматія-посібник. – К., 1996.
4. Леви-Строс К. Структурная антропология / Пер. с фр. Вяч. Вс. Иванова. — М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. (Серия «Психология без границ»). – с. 37-60.
5. Лобовик Б.А. Религиозное сознание и его особенности. – К.: Наукова думка, 1986 – 247 с.
6. Лобовик Б.О. Причини виникнення релігійних вірувань. – К.: вид. АН УСРР, 1962 – 56 с.
7. Лобовик Б.О. Релігійні погляди, поклоніння, почуття. – К.: вид. політ літератури України, 1970 – 84 с.
8. Лосский Н. Ценность и бытие: Бог и Царство Божие как основа ценностей. - Париж: YMCA Press, 1991.
9. Майнарді А. Встреча с братом. Христианское предание между Востоком и Западом / Адальберто Майнарді. – К.: Дух і літера, 2012. – 304 с.
10. Мень А. Мир Библии. - М., 1990.
11. Мистика, релігія, наука. Класики мирового релігієзнавства. Антологія. / пер. с англ., нем., фр. Сост. и общ. ред. А.Н. Красникова. - М.: Канон+, 1996. (История философии в памятниках) – 432 с.
12. Мицкевич В.А. Библиология: В 2-х тт. - М., 1990. - Т.2.
13. Москалик Я. Нарис христологічної доктрини христологія / Я. Москалик. – Львів: ЛБА, 1998. – 88 с.
14. На пути к свободе совести. М., 1989.
15. Наваррія Д. Символическая антропология. Человек религиозный и его опыт священного / Давиде Наваррія. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 376 с.
16. Напюрковський С. Ц. Як займатися теологією / Станіслав Целестин Напюрковський OFMConv ; пер. з пол. К. Рассудіної – К. : Ін-т релігійних наук св. Томи Аквінського, 2010. – 240 с.

17. Народы и религии мира. Энциклопедия / Гл. ред. В.А.Тишков. - М., 2000.
18. Нембріні Ф. От отца к сыну. Пер. з італ. / Франко Нембріні. – К.: Дух і літера, М.: Духовная библиотека, 2013. – 264 с.
19. Образование и семья в постатеистических обществах. Уклад. К. Сігов. – К.: Дух і літера, 2003. – 282 с
20. Парсонс Т. Современный взгляд на Дюркгеймову теорию религии // Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии / Сост. В.И. Гараджа, Е.Д. Руткевич. - М.: Аспект-Пресс, 1996. - 775 с.
21. Пелікан Я. Кому ж належить Біблія? Історія Святого Письма крізь століття. Пер. з англ. / Ярослав Пелікан. – К.: Дух і літера, 2011. – 392 с.
22. Пельтьє А.-М. Біблейские чтения. У истоков европейской культуры / Анн-Марі Пельтьє. – К: Дух і Літера – 2014. – 456 с.
23. Потебня А.А. Мысль и язык // Александр Афанасьевич Потебня. Символ и миф в народной культуре / Сост., подг. текстов, ст. и коммент. А.Л. Топоркова – М. Лабиринт, 2000. – 480 с. (Собрание трудов). – с. 3-25.
24. Путівник мислі до Бога. Про приведення мистецтв до богослов'я. Бонавентура. – Львів: Видавництво УКУ. 2014. – 170 с.
25. Пылаев М. Западная феноменология религии. – М.: Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2006. – 98 с.
26. Ранер К. Основание веры. Введение в христианское богословие. – М.: ББИ. - 662 сс
27. Ранні Отці Церкви: Антологія. – Львів: Видавництво УКУ, 2015. – 512 с.
28. Рассел Б. Історія західної філософії. – К., 1995.
29. Редкліф Т. Быть христианином: в чём тут суть? Пер. с англ. А. Дубініної / Тімоті Редкліф ОР. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА / Інст. реліг. наук св. Ф. Аквінського. – 2015. – 288 с.
30. Религии мира. – М., 1996.
31. Религиоведение. Научно-теоретический журнал. Выпуски за 2001 – 2009 годы.
32. Релігійні об'єднання на Україні. - К., 1994.
33. Свенцицкая И. Тайные писания древних христиан. - М., 1981.
34. Свободомыслие и атеизм в древности, средние века и в эпоху Возрождения. - М., 1986.
35. Семья – сообщество любви. Збірник XII Конгресу Родины. – К.: Дух і літера, 2007. – 430 с.
36. Семья в постатеистических обществах «Успенські читання». Уклад. К. Сігов. Вид. 2-ге, виправ. і допов.. – К.: Дух і літера, 2003. – 356 с.
37. Соловій Р. Феномен Виникаючої церкви у контексті теологічних та еkleзіологічних трансформацій у сучасному західному протестантизмі / Роман Павлович Соловій. - Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. – 352 с.
38. Стиліянопулос Т. Новий Завіт: Православний погляд. Писання, передання, герменевтика / Теодор Стиліянопулос. – Львів: Видавництво УКУ. 2005. - 212 с.
39. Сумерки богов. – Под ред Яковлева А.А. – М., 1989.

40. Суттнер Е. К. Українське християнство на початку III-го тисячоліття: Історичний досвід та еkleзіологічні перспективи / Ернст Кристофор Суттнер. – Львів: Свічадо, 2001. – 168 с.
41. Тиллих П. Мужество быть. – М.: Модерн, 2011. – 240 с.
42. Флоренский П. Столп и утверждение истины. (Опыт православной теодициии в двенадцати письмах). — М.: Правда, 1990. — 490 с.
43. Франк С. Смысл жизни. – Брюссель: Изд-во «Жизнь с Богом», 1992.
44. Франко І. Сотворення світу. – Київ: Обереги, 2004. – 160 с.
45. Шнакенбург Р. Етичне послання Нового Завіту: від Ісуса до ранньої Церкви. Пер. з нім. / Рудольф Шнакенбург. – К.: Дух і літера, 2005. – 340 с.
46. Шпенглер О. Закат Европы: в 2 т.- М., 1993. - Т.1; М., 1998. – Т.2.
47. Шпідлік Т. Духовність християнського Сходу / Томаш Шпідлік. – Львів: Видавництво ЛБА, 1999. – 496 с.
48. Абрамович С. Біблія та формування сакрального простору європейської митецької культури / Семен Абрамович. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 152 с.
49. Абу Аля Ал-Маудуді. Принципи ісламу. – Львів: Логос, 1995.
50. Алфорд Хелен Дж.; Нотон Майкл Дж. Менеджмент, когда вера имеет значение: Христианские социальные принципы в управлении современной организацией / Дж. Алфорд Хелен; Дж. Нотон Майкл. – К.: "Кайрос", 2003. – 356 с.
51. Антоній Сурожский мит. Человек перед Богом. — М.: Практика, 2006. – 348 с.
52. Барт К. Мгновения. – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2006. – 160 с.
53. Библер В.С. Культура. Диалог культур (опыт определения) // Вопросы философии. – 1989. – № 6. – С. 31-42.
54. Библер В.С. На гранях логики культуры. Книга избранных очерков. – М.: Русское феноменологическое общество, 1997.
55. Боголюбов Н. Философия религии. Часть 1-я - Историческая. Т о м I^й. – Киев: Типография Императорского университета св. Владимира, 1915. – 455 с.
56. Святе Письмо в європейській культурі : біблійний словник / А. Ланглуа [та ін.] ; пер. з фр. З. Борисюк, Н. Лисюк. - К. : Дух і літера, 2004. - 320 с.
57. Ван Парейс М. Вопросы отца твоего... Исследования святоотеческой мысли [Пер. з фр.] / Михаїл Ван Парейс. – К.: Дух і Літера, 2013. – 592 с.
58. Вилкен Роберт. – Львів: Видавництво УКУ, 2015.
59. Войтыла К. Любовь и ответственность. - М., 1993.
60. Вопросы религии и религиоведения. Религиоведение Украины. Часть 1: Феномен советского религиоведения: украинский контекст. Кол. работа. Под ред. А.Колодного, Л.Филипович, В.Шмидта и П.Яроцкого. – М., 2010. – 758 с.
61. Гече Г. Библейские истории. - М., 1988.
62. Гертих В. Віра і дія [Пер. з пол. Ірини Єрмак] / Войчех Гертих. – К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2014. – 352 с.
63. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні київ. – Київ: «Освіта», 1992. – 191 с.

64. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія // Філософська і соціологічна думка. – 1996. – № 7-8. – С.35-68.
65. Детство в християнській традиції і сучасній культурі [Уклад. К. Б. Сігов]. – К.: Дух і літера, 2012. – 576 с.
66. Драгоманов М.П. Борьба за духовную власть и свободу совести в ХУІ-ХУІІст. Вибране К., 1991. Стр.84-174
67. Дюркгейм Э. Социология религии и теория познания // Религия и общество: Хрестоматия по социологии религии. – М.: Аспект-Пресс, 1996. – С.111-145.
68. Жицінський Ю. Бог постмодерністів / Юзеф Жицінський. – Львів: Видавництво УКУ, 2004. – 220 с.